

KOŠTICKÝ ZPRAVODAJ
pro obce Koštice, Vojnice, Vojničky, Želevice – červen 2014

Vážení občané!

Dostáváte do rukou nové číslo Zpravodaje, které je věnováno zejména koštické pouti a hlavně informacím

o mlýně. Jsou to zkrácené informace, které zazněly na prezentaci ve mlýně. Informace připravila paní Hellerová ve spolupráci s panem Blížencem.

Společenská kronika

V měsíci červnu významné životní jubileum oslavují:

pan Josef Mrňák – 82 let

pan Antonín Karfík – 78 let

pan Jiří Beneš – 60 let

Blahopřejeme!

Dětský den

Poslední květnová sobota připravila pro koštické děti velké překvapení - ostrov v Košticích ožil cirkusem. Nepřijeli sice cirkusáci, ale pro děti byly v rámci dětského dne připraveny cirkusové disciplíny, jako třeba cvičení opic (prolézání přes lana a obruče), příprava fakírova lůžka (zatloukání hřebíků) či klaunovy cvičené ryby (chytání rybiček) - dohromady 15 soutěží, po jejichž splnění na každé dítě čekal nejen balíček plný sladkých odměn, ale od 16 hodin i klaun, postaven byl skákací hrad a nakonec se opékaly i buřty. Společně strávené odpoledne se dětem moc líbilo. **Děkujeme všem dobrovolníkům za pomoc!**

Koštická pout'

Zanedlouho uplyne sto let od vypuknutí první světové války. K uctění tohoto výročí zaměřily Koštice první den slavné Antonínské pouti. Sobotní program zahájil ranní fotbalový zápas Koštice – Dobročka (vyhráli jsme 3:1). Odpoledne historické auto přivezlo Ferdinanda a Žofii, a když neuspěl první atentátník s bombou, musel nastoupit s revolverem další, kterému se jeho nešťastná mise vydařila. Živý obraz nastudovaný koštickými ochotníky za pomoci sběratele veteránů pana Kindla musel být pro velký úspěch zopakován. Výstava v kostele o 1. světové válce na Košticku zaujala tolik zájemců, že u sv. Antonína nebylo k hnutí. Švejkova anabáze ve skvělém podání p. Šimůnka a jeho dcery Anny jako paní Müllerové odlehčila smutné výročí. Švejk s pokřikem "Na Bělehrad!" odvedl přítomné k pomníku místním padlým, kteří byli vzpomenu ti i s jejich rodinnými souvislostmi. Počátek války osvětlil historik pan Tlustý a starosta obce poté s představiteli družebního Leubsdorfu položil k pomníku květiny za zvuků české hymny. V předvečer pouti byli stejně uctěni padlí ve Vojnicích. Němečtí hosté se projeli výletním vláčkem (který celý den jezdil po všech obcích sdružených pod Koštice) a zhlédli místní pamětihodnosti. Mezitím na hřišti bavil přítomné Vladimír Hron, dokonce si zatančil s místními mažoretkami. Příjemné počasí nalákalo nebývalé množství návštěvníků. Potom následovalo vystoupení dětí ze ZŠ a MŠ Koštice, k roztomilému vystoupení koštické školky "Babetta" se dokonce přidala malá „neškolková“ Anička... Střelba kuší ku ptáku skončila v pozdním odpoledni. Místní ochotníci reprízovali povedenou taškařici Dokonalá svatba a úspěšný den zakončila taneční zábava pod širým nebem.

V neděli se v minimuzeu na výstavě Doma ve mlýně hosté seznámili se životem ve mlýně, zhlédli rodinné fotografie Ortů, viděli oblečení, výbavu, svaté obrázky a další pozůstalost po obyvatelích koštického mlýna. Na to navázalo odpoledne k oslavě 440. výročí první písemné zmínky o koštickém mlýně. Zatímco majitel mlýna provázel přítomné po mlýně a ukazoval sbírku veteránů svého bratra, děti pekly na mlýnském dvoře na kameni chlebové placky. Přímo ve mlýnici byla na promítacím plátně prezentována historie Ortova mlýna včetně dosud neuveřejněných skutečností. Nespočet fotografií a dobových dokumentů hostům přiblížilo mnohdy tragické osudy místních mlynářů. Zájemců o historii mlýna byla tolik, že se do mlýnice ani nevešli. Po oslavě výročí mlýna následovalo dětské představení na hřišti a v kostele slavnostní mše svatá na počest sv. Antonína. (text připravila I. Hellerová)

Po celý víkend zajišťovali občerstvení (tak jako v minulosti) sportovci - tentokrát oddíl stolního tenisu. Počasí přálo, jen večer bylo docela chladno (možná proto na zábavu přišlo málo lidí, o to více se ale bavili - zvláště děkujeme za vystoupení křesínské šenkýřky...).

□ Guláš a tlačenky našich řeznických členů slavily nebývalý úspěch a vše kvapem zmizelo. Za pivo v období odpoledne se omlouváme, máte pravdu, že bylo teplé - nemáme profi pípu a trochu jsme podcenili logistiku. Ale nelili jsme nikomu žádné patoky, byl to 11st. G za hodně příznivou cenu.

Z akce jsme si pro sebe nevzali ani korunu, vlastní účty jsme si zaplatili a veškerý výtěžek použijeme na sportovní aktivity v obci. (text připravil pb)

Celou pouť dobrovolnický organizoval spolek Vožekovo ve spolupráci s obcí Koštice, s TJ Sokol Koštice a místní školou a školkou. **Poděkování za ochotu a spolupráci patří majitelům mlýna a zejména paní Hellerové za zpracování informací o koštickém mlýně. Děkujeme všem, kdo jste přišli a podpořili tuto tradiční akci!**

Nepřehlédněte

- **HODINKA KRÁSY** s koštickou vizážistkou **se uskuteční ve čtvrtek 26. 6. od 17 hod** v knihovně v Košticích. Program: správná péče o pleť a tělo - sleva na vybrané výrobky a dárkové balíčky - vyzkoušení si výrobků zdarma (pleťové a oční krémy, krémy na ruce, tělo i nohy, toaletní vody a parfémů) - líčení zdarma - rychlokurz líčení zdarma – zákusek. Srdečně zveme všechny slečny a paní na příjemné posezení. Máte jedinečnou možnost si vše sama a zdarma vyzkoušet!:-)
- Zveme Vás **v sobotu 12. 7. 2014 na Tradiční pouť ve Vojničkách**. V odpoledních hodinách je připraven program pro děti (soutěže a skákací hrad), večer se uskuteční taneční zábava a vystoupení travesti show. Občerstvení zajišťují myslivci. Srdečně Vás zveme! Bližší informace na plakátech.
- Naše soutěžní družstvo obsadilo vynikající **3. místo v mezinárodní soutěži** přetahování lanem v německém Leubsdorfu. Děkujeme za reprezentaci obce!

Tajemství domů v Košticích - mlýn č. 33 a přilehlý dům č. 57

Ve starých kronikách nalezneme zprávy o mlýně v Košticích, nevíme však, stál-li na stejném místě jako dnešní. Tak např. 13.4.1436 **Jan Nenáhlo** z Koštic svědčil, že *mlynáři, bratři Martin a Duchek jsou bratři dílní dědictví svého otce Klementa, mlynáře v Košticích, sedícího na mlýně více než dvacet let.*

A dále 6.3.1551 zapsal doktor Bernart Koštický z Koštic ve dluhu 100 kop gr. Anně z Hungerkostu, manželce Jeronýma Hrobčického z Hrobčic, Lidmile, dceři téhož Jeronýma a své sestře Kateřině, manželce Jana Mikše z Hrobčic, že zaplatiti mají po smrti jeho a prve nic, pokud by bez nich býti nechtěli. Pakliže nezaplatí, tehdy oni s jedním komorníkem pražským budou se moci uvázati v dědiny jeho (Bernarta) v polovici vsi Koštic, dvorů kmetcích s platem, v **polovici mlýna** koštického a ve všeho v té polovici příslušející s dědinami, lukami, Vohře řekou, potoky, to vše, což tu má,.....

Další písemná zmínka o koštickém mlýnu již u ostrova na řece Ohři (tedy dnešním místě) je z r. 1574, kdy byl provozovatelem mlýna do roku 1584 koštický mlynář **Svatuš Pakosta**, poddaný Fridricha z Lobkowitz a na Peruci.

Do r. 1654 ve mlýně působil **Tomáš John**, v Berní rule je r. 1654 zapsán jako John Tomáš, sedlák. Kupodivu o koštickém mlýně není v Berní rule ani stopy. Možná, že mlýn byl v té době shořelý nebo opuštěný po třicetileté válce a stavení bylo zapsáno podle posledního majitele pouze jako statek. Po r. 1654 je mlynářem **Šimon Čermák**.

Přílehlý obytný dům s hospodářstvím č. 57 vlastnila v r. 1652 **Kateřina Denlerová**, od r. 1661 **Bartoloměj Chvojný**. Od r. 1679 dům č. 57 i mlýn vlastní mlynář **Václav Sigmund**, kterému byl odprodán se čtvrtlánem za 50 kop, roku 1687 koupil mlynář **Šimon Čermák** č. 57 se čtvrtlánem od **Ondřeje Béra** za 60 kop, 1694 kupuje objekt č. 33. V roce 1698 kupuje č. 57 **Jan Majer** od bývalého mlynáře **Jana Čermáka** za 100 kop. Tento **Jan Čermák** je však od r. 1698 uveden jako majitel mlýna č. 33, takže je tu drobná nesrovnalost.

R. 1705 **Jakub Neruda** s manželkou **Petronilkou** koupil chalupu č. 57 se čtvrtlánem za 120 kop. Od r. 1713 je majitelem mlýna **Kryštof Vajgl**, poté **Václav John**. Ten r. 1757 kupuje od své tchýně **Petronilky Nerudové** chalupu č. 57 za 250 kop a výmink 1 strychu pole u sv. Vavřince. V roce 1748 mlýn č. 33 vlastní jeho syn **Václav** s manželkou **Annou** (zemřela 1781). Tito manželé nechali r. 1759 zhotovit oltářní obraz v kostele sv. Antonína Paduánského. V roce 1765 mlýn přebírá jejich syn **František John**, uvedený jako stárek. Je možné, že před převzetím mlýna pracoval u otce v této funkci. Dědictvím v r. 1768 mlýn převzali **Barbora**, dcera mlynáře a syn **Josef John** (nar. 1744). **Josef John** s manželkou **Veronikou** jsou vlastníky obou nemovitostí od r. 1770 za 800 kop (Barbora se patrně provdala jinam). Jejich děti často umíraly brzy po narození: 21.3.1774 **Eleonora** ve věku 3 let, 29.12.1775 **Barbora** ve věku 3 let, 21.10.1777 se narodil **František**, který zemřel hned po porodu. Roku 17.8.1773 se narodila **Anna Veronika** a 28.11.1782 **Václav**. **Josef s Veronikou** koupil mlýn (předtím platil pouze právo užívací) se šesti koly od vrchnosti r.1780 za 5000zl (jiný údaj praví za 3000 zl., ale je možné, že rozdíl činila dále zmíněná půjčka nebo 3000 zl. stál dům č. 57 s hospodářstvím). Josef ovdověl, jeho druhá manželka se jmenovala **Johana Gertruda** (zemřela 6.3.1814). Z roku 1787 existuje dlužní úpis **Josefa Johna**, mlynáře, který si půjčil od bratra **Františka** 2500 zl., které splácel od r. 1781 do r. 1790. Roku 1802 **Josef John** zemřel ve věku 58 let a mlýn získal syn **Václav John** za 4000 zl. S manželkou **Barborou** (nar. 1773) měli děti: **Rozálii** (zemřela 1805), **Prokopa** (zemřel 22.10.1810 ve věku 22 měsíců) a **Josefa**. **Barbora** zemřela 2.3.1811 ve věku 38 let. Děti, které měl s druhou manželkou **Alžbětou**, všechny bohužel předčasně zemřely: **Vilém** (zemřel 15.12.1824 ve věku $\frac{3}{4}$ roku), **Ludvík** (zemřel 1825), **Barbora** (zemřela 1829). Při porodu **Bedřicha** (1829) **Alžběta** zemřela i s dítětem.

Od r. 1837 obě nemovitosti vlastní vdovec **Václav** (zemřel jako výminkář ve věku 63 let 21.10.1845), od r. 1844 jeho syn **Josef John** s manželkou **Annou** roz. **Jičínskou** z Libochovic č. 30. Těm se 25.5.1845 narodila dcera **Anna**, která týž den zemřela, 31.3.1848 pak syn **Svatoslav Josef**, který rovněž zemřel hned po porodu. 28.1.1866 se narodil syn **Karel**, ten však už 2.2. zemřel. 15.8.1867 se jim narodil syn **Václav Vít**, o kterém není nic dalšího známo kromě poznámky v matrice, že zemřel 24.11.1954. Johnovi prodávají mlýn i přílehlý dům r. 1882 za 30000 zl. manželům **Janu a Anně Ortovým**. Ti předtím prodali svůj mlýn (věno **Anny Ortové, roz. Haškové**) v Matrovicích u Mladé Boleslavi Albrechtu Kounicovi, majiteli panství Březno, a zakoupili mlýn koštický. Měli čtyři děti: **Josefa Karla**, budoucího majitele mlýna, **Annu**, provdanou za lesního správce Bureše v Křelíně u Jičina, **Boženu**, provdanou za JUDr. Eduarda Havláta, advokáta ve Slaném. Božena se po ovdovění provdala za Josefa Srba, ředitele Schöllerova dolu v Libušíně. Syn **Jaroslav** byl ředitelem České průmyslové banky v Praze. Ortovi mlýn r. 1886 předali synovi **Josefu Ortovi** (nar.28.4.1864) s manželkou **Antoníí** roz. **Kopšovou**, mlynářskou dcerou z Horek u Mladé Boleslavi. Josef později vedl spor o věno s jejím otcem.

Mlynář **Josef Karel Ort** byl podnikavý člověk. Pustil se do přestavby mlýna. Finanční krizi, zaviněnou překotným investováním, řešil odjezdem za výdělkem do Ameriky. Nebyl schopen splácet půjčky, jeho tchán mu odmítl pomoci a Josef před věřiteli doslova utekl. Původně pomýšlel v Americe zůstat a povolal tam i svoji rodinu. Jeho manželka však nakonec dlužné peníze dala dohromady, dluhy vyrovnala a Ort se vrátil do koštického mlýna. Po návratu modernizaci mlýna

dokončil a ten se stal prvním českým automatickým mlýnem. Nahradil pohon šesti vodními koly turbínami, instaloval parní stroj, na světové výstavě v Paříži nakoupil moderní mlecí stroje, provozoval elektrárnu i pekárnu, které sloužily i potřebám obce Koštice. Od r. 1902 mlýn poháněla jedna Francisova turbína, od r. 1915 turbíny dvě. Při všech svých starostech vydával od roku 1898 politicko-satirický časopis „Podřipské střely“. Koštická elektrocentrála poháněla nejen mlýn, ale zřídilo se i pouliční osvětlení v celých Košticích, mlýn dodával také elektřinu do domácností. Výpadky turbín později zajišťoval parní stroj. **Josef Ort** byl podporovatelem mnoha spolků a kulturních organizací, v letech 1896-1902 byl i starostou obce Koštice. Spoluzakládal koštický dobrovolný hasičský sbor. Prosadil zřízení pošty v obci, byl hlavním akcionářem výstavby trati Libochovice – Louny, měl první telefonní spojení, zakládal hospodářské družstvo v Libochovicích, před první světovou válkou se stal dohlížejícím správcem (a též mecenášem) v koštické škole, jejíž hospodaření se od té doby prý pronikavě zlepšilo. (V roce 1923 je poznámka ve vojnické školní kronice, že mlynář J. Ort zapůjčil žactvu automobil na výlet na Karlštejn, zúčastnilo se 23 žáků. To tedy asi jeli v nákladáku!) Ucházel se v r. 1882 též o koupi křesínského mlýna, měl ho už zamluvený, ale nesložil závdavek a Antonín Klíma ho předešel.

V matrikách jsou zápisy, z nichž vyčteme, že ve mlýně působil mistr kovářský, pekařský, bednář, kolář atd., všechna řemesla, která byla potřebná k provozu mlýna, zejména však **sekerník**. Na rozdíl od kolářů, kteří vyráběli a opravovali především kola k nejrůznějším hospodářským vozům, sekerníci vyráběli ze dřeva kola o průměru od tří do pěti metrů, která poháněla mlýny, pily, hamry a další stroje. Historickou zajímavostí je bezpochyby i fakt, že adeпти mlynářského řemesla museli u mistrovských zkoušek doložit, že dokáží zvládnout stavbu mlýnského a palečního kola. Ovšem kromě vodních kol vyráběli i rozvody a mechanismy vodními koly poháněné a prováděli jejich údržbu. Např. v r. 1895 byl sekerníkem v koštickém mlýně **František Sládek**, původem z Hořepska (s manželkou Annou, roz. Krausovou z Koštic č. 60 se jim 29.10.1895 narodil syn Josef). Na tomto místě můžeme vzpomenout i na některé další pracovníky mlýna, tak jak jejich jména zůstala zachována v matrikách: v r. 1866 byl stárkem ve mlýně **František Vorel** (bydlel v č. 31 s manželkou Annou roz. Ambrožovou), v r. 1867 byl ve mlýně mlynářským (nižší pracovní místo) **Antonín Vojtěch** (bydlel v č.14), v roce 1869 byl mlynářským **František Kraus**, bydlel v č. 60. Velmi zajímavý byl stárek v r. 1881 **Josef Zajíček**, který později zakoupil hospodu č. 44 a založil generaci majitelů této nemovitosti. Jeho manželkou byla Rozálie Karfíková z č. 42. V r. 1886 byla ve mlýně služka **Anna Zejdová** z Budče, která porodila 29.12.1886 nemanželského syna Františka. V 90. letech 19. století byl mládkem **Karel Kubík** z č. 78. V r. 1892 je mlýnským pekařem **Martin Beran**, původem z Chraberců.

V r. 1895 je zaznamenán čeledín **Jan Heyduk**, v r. 1896 kovář **Josef Krejčík** (byl evangelík, to byla v té době vzácnost) a mlynářský **Václav Beránek** (měl nemanželské dítě s Terezií Hyklovou). Všichni tito zaměstnanci byli původem přespolní, pocházeli většinou z východních Čech, Kutnohorska a okolí Prahy.

Vzpomeneme též pravděpodobně prvního českého "radioamatéra", **Ing. Karla Orta** (nar.1.2.1889), syna mlynáře, který se již v letech 1899 - 1902 zabýval plánem výstavby vlastní vysílací a přijímací stanice. Jeho pokusy dospěly ke stavbě antény v jeho rodišti. V roce 1914 žádá ve Vídni povolení k provozování vysílací stanice, které bylo zamítnuto, neboť v čase jednání došlo k sarajevskému atentátu. V té době pracoval jako volontér a technik německých pobřežních a námořních signálních zařízení. V roce 1915 odjíždí studovat a pracovat do Švédska a odtud se vydává lodí na inspekční cestu na Island. Loď je však anglickým námořnictvem donucena přistát na Shetlandských ostrovech a pak v New Yorku. Tak se Karel nechtěně dostává do Ameriky. Uchytil se u Western Electric v Chicagu. K Chicagu se váže jedna obrovská tragédie, které se Ort vyhnul jen o fous. Western Electric Company pořádala každoročně pro své zaměstnance výlety přes jezero Michigan. Karel píše rodičům: „.... V minulých týdnech postihlo naši továrnu veliké neštěstí. Byl projektován velký lodní výlet všech zaměstnanců továrny a při tom se převrátila loď, která vezla as 3000 účastníků. Utopilo se 844 lidí. Snad jste o tom četli. Neštěstí se stalo v přístavu v rameni řeky asi 3 metry od břehu. Já se nalézal ještě s kolegy z našeho oddělení na lodi druhé. Tak nyní 3 dny nepracujeme v dílnách, ale na spisování mrtvých a ztracených, a to ve dne v noci...“

V té době začal Karel trpět depresemi, tížila ho samota, zejména poměry v New Yorku a Filadelfii ho zcela znechutily, trápila ho i nedokonalá znalost angličtiny, která mu vadila zejména při častém používání telefonu. Od černých myšlenek ho uchránila Luisa (Aloisie) Princová, Češka z Vodňan, která byla již 5 let v Americe a pracovala jako vychovatelka či hospodyně.

Pro nedostatek financí se nechává Ort zaměstnat u Westinghouse Lamp. Později přechází do týmu Itala Marconiho. V roce 1919 se Karel snaží navrátit domů. Jsou s tím spojeny nemalé problémy, protože kvůli bývalé práci pro německé firmy je očerňován jako *rakouský špion*. Karel měl rozsáhlé plány, zamýšlel v Košticích (později úmysl změnil na Hloubětín) zřídit výrobu žárovek s ing. Riegrem a nakoupil za tím účelem v Americe stroje, ve spolupráci s otcem se připravoval na podnikání v oboru radiofonie. Otec mu zakoupil pro jeho plány s radiofonií v Praze pozemky na výstavbu nového podniku (později Tesly Holešovice), kde chtěl vyrábět bezdrátové přístroje, vařiče a topidla. V Praze chtěl Karel otevřít technickou kancelář a habilitovat se jako privátní docent na pražské technice. Dále se chtěl přirozeně věnovat mlynářství, vždyť byl dědicem poměrně velké firmy.

V roce 1919 koštický mlýn vyhořel a otec se švagrem Loupalem byli zatčeni a obviněni z válečného keřasení.

V listopadu 1919 Karel přijel krátce domů do Koštic, aby zjistil stav výstavby závodu, seznámil se se situací v nové republice a hlavně zajistil patentovou ochranu svých vynálezů. Po měsíci se vrátil do Ameriky zajistit odeslání strojů pro žárovkárnu a dokončit své závazky u Marconiho, aby se mohl vrátit s čistým štítem.

3. února 1920 Luisa Princová posílá Karlově sestře Marii Loupalové telegram o Karlově smrti. Podlehl epidemii španělské chřipky a zemřel v New Yorku 1. února 1920, do rodinného hrobu v Košticích je uložen až 13.5.1920.

Po smrti mlynáře **Josefa Orta** (8.4.1927) majetek spravovala jeho žena **Antonie**. Mlynářská dcera **Marie**, Karlova sestra, narozená r.1887 (absolventka ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci), se vdala do Starého Kolína za mlynáře **Vojtěcha Loupala**. Ten předčasně zemřel, když přišel o majetek následkem krachu burzy v New Yorku a následné světové hospodářské krize, manželka ho do hrobu brzy následovala. Poslední rekonstrukci koštického mlýna provedla v roce 1947 vnučka Josefa Orta **Marie Loupalová** (nar. 1912) se svým manželem **Josefem M. Blížencem**, bývalým důstojníkem čsl. armády. Mlýn byl v roce 1948 znárodněn, majitelé i s dvěma dětmi vyhnáni. Marie Blížencová (absolventka jazykové školy v Montreux ve Švýcarsku) živila rodinu jako pokojská v Mariánských Lázních, později, když se poměry trochu uklidnily, využil zaměstnavatel její znalosti čtyř jazyků a mohla pracovat jako recepční. Majetek v Košticích převzaly nejprve Severočeské mlýny n.p., pak JZD Košnice, které mlýn změnilo ve sklady. Dcera Blížencových **Eva** již nežije. Syn Blížencových **Josef** je se svou paní Jiřinou a synem Robertem velkým příznivcem Koštic dodnes. Rodina bydlí v Českých Budějovicích. Po roce 1989 byly zdevastované objekty vráceny restituentům (Blížencovým), kteří je prodali současnému majiteli **Josefu Kindlovi** z Břežan, ten s rodinou obnovil vodní elektrárnu a postupně objekty rekonstruuje.

Irena Hellerová červen

2014

Zdroje: Košnice, Želevice, Vojnice - František Štědrý 1928, Katastr nemovitostí, Berní rula, Libri 2003, Josef Blíženc, J.Petráš – Životní příběh

Karla Orta a Luisy Princové, Jihočeské muzeum Č.Budějovice 2011, Josef Klempera - Vodní mlýny v Čechách VIII.. Antonín Glanc - Libochovické

listy (články o koštickém mlýně), www.mesta.obce.cz/kostice, Státní archiv Litoměřice – digitální církevní matriky, Mlýn Křesín.cz, Wikipedia,

Koncept zakládací listiny k domu č. 109, uložené v kupoli tzv. mlýnské vily (1921), Jan Malý – Receptář 2010 (Kolář a sekerníci)

Poděkování patří panu Ladislavu Bábovi a pracovníkům archivu v Lounech.